

Кримінальний процес та криміналістика,
судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність
УДК 343.131(477)

Сіроткіна Марія Вячеславівна

*кандидат юридичних наук,
здобувач кафедри кримінального процесу та криміналістики
Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Сироткина Мария Вячеславовна

*кандидат юридических наук,
соискатель кафедры уголовного процесса и криминалистики
Института права
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко*

Sirotkina Mariia

*Candidate of Juridical Sciences,
Applicant of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics of the
Institute of Law of
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

**ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ У
КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ
ПОНЯТИЕ И СУТЬ СОГЛАШЕНИЯ О ПРИМИРЕНИИ В
УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ УКРАИНЫ
CONCEPT AND CONTENT OF A RECONCILIATION AGREEMENT IN
THE CRIMINAL PROCEEDINGS OF UKRAINE**

Анотація. Стаття присвячена науковому пошуку поняття "угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим" через дослідження питання сутності примирення та його ролі у кримінальному провадженні.

Зазначає, що у кримінальному процесуальному праві (до 2012 року) існував інший підхід до примирення між потерпілим і підозрюваним, який не припускав процедури спору як конфлікту, за результатами якого можна дійти до компромісу та порозуміння шляхом примирення.

Констатується, що одним із шляхів вирішення правового конфлікту при вчиненні кримінального правопорушення стала можливість досягти компромісу між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) шляхом укладення угоди про примирення між ними, передбаченої Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року. Акцентовується увага на недоліку вітчизняного кримінального процесуального законодавства, який полягає у відсутності поняття "угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим", який можна усунути лише через дослідження сутності або правової природи самого примирення у кримінальному провадженні.

З урахуванням чинного законодавства та сучасних поглядів на інститут примирення у кримінальному провадженні пропонується авторське визначення поняття "угоди про примирення".

Так, під "угодою про примирення слід розуміти таку угоду, яка укладається між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим за їх ініціативою, у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, предметом якої є відшкодування заподіяної протиправним діянням шкоди або вчинення інших дій, не пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, в обмін на узгоджене покарання та його призначення або на його призначення та звільнення від відбування з випробуванням, а також на передбачені законом наслідки укладення та затвердження угоди".

Ключові слова: компроміс, угода про примирення потерпілого та підозрюваного чи обвинуваченого, примирення, правовий конфлікт, кримінальне правопорушення, кримінальний процес, відновлювальне правосуддя.

Анотація. Стаття посвячена научному пошуку поняття "соглашение о примирении между потерпевшим и подозреваемым или обвиняемым" особе внимание уделяя исследованию вопроса сути примирения и его роли в уголовном производстве.

Автор отмечает, что в уголовном процессуальном праве (до 2012 года) существовал иной подход к примирению между потерпевшим и подозреваемым, который не предполагал процедуры спора как конфликта, по результатам которого можно прийти к компромиссу и согласию путем примирения.

Констатируется, что одним из путей решения правового конфликта при совершении преступления стала возможность достичь компромисса между потерпевшим и подозреваемым (обвиняемым) путем заключения соглашения о примирении между ними, предусмотренного Уголовным процессуальным кодексом Украины 2012 года. Акцентируется внимание на недостатке отечественного уголовного процессуального законодательства, заключающемся в отсутствии понятия "соглашение о примирении между потерпевшим и подозреваемым или обвиняемым", который можно устранить только через исследование сущности или правовой природы самого примирения в уголовном производстве.

С учетом действующего законодательства и современных взглядов на институт примирения в уголовном производстве предлагается авторское определение понятия "соглашения о примирении".

Так, под соглашением о примирении следует понимать такое "соглашение, которое заключается между потерпевшим и подозреваемым или обвиняемым по их инициативе, в производстве по уголовным

проступкам, преступлениям небольшой или средней тяжести и в уголовном производстве в форме частного обвинения, предметом которого является возмещение причиненного противоправным деянием вреда или совершение других действий, не связанных с возмещением вреда, которые подозреваемый или обвиняемый обязаны совершить в пользу потерпевшего, в обмен на согласованное наказание и его назначение или его назначение и освобождение от отбывания с испытанием, а также на предусмотренные законом последствия заключения и утверждения сделки ".

Ключевые слова: *компромисс, соглашение о примирении потерпевшего и подозреваемого или обвиняемого, примирения, правовой конфликт, уголовное преступление, уголовный процесс, восстановительное правосудие.*

Summary. *The article is turned out to a scientific search for the concept of "a reconciliation agreement between the victim and the suspect or accused" through the study of the essence of reconciliation and role in criminal proceedings thereof.*

The author notes that criminal procedural law (until 2012) had been proclaimed another approach to reconciliation between victim and suspect, not involved a dispute procedure as a conflict, the result of which can be reached by compromise and understanding through reconciliation.

It is stated that one of the ways to resolve the legal conflict in committing a criminal offense was the opportunity to reach a compromise between the victim and the suspect (the accused) by concluding a reconciliation agreement between them, provided by the Code of Criminal Procedure of Ukraine (2012).

The main attention is placed on the shortcoming of the domestic criminal procedure law which is the lack of the concept of "a reconciliation agreement between the victim and the suspect or the accused", which can be eliminated only through examining the essence or legal nature of reconciliation in criminal proceedings.

Taking into consideration the current legislation and modern views on the institution of reconciliation in criminal proceedings, the author's definition of the concept of "a reconciliation agreement" is proposed.

Thus, "The conciliation agreement is an agreement in criminal proceedings concluded between the victim and the suspect or the accused person on their own initiative in relation to crimes of minor or medium gravity and in criminal proceedings in the form of private prosecution, the subject of which is the compensation of harm caused by wrongdoing or committing other actions not related to compensation for the damage that the suspect or the accused is obliged to commit in favor of the victim, in exchange for an agreed punishment and sentencing thereof or sentencing thereof and relief from serving a sentence with probation, as well as the statutory consequences of conclusion and approval of the agreement".

***Key words:** compromise, an agreement of a reconciliation of the victim and the suspect or the accused, reconciliation, legal conflict, criminal offense, criminal proceedings, restorative justice.*

Постановка проблеми. Одним із шляхів вирішення правового конфлікту при вчиненні кримінального правопорушення стала можливість досягнути компромісу між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) шляхом укладення угоди про примирення між ними, передбаченої Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року.

Законодавче закріплення та практична реалізація угоди про примирення у кримінальному процесуальному праві України є втіленням ідеї відновлювального, так званого реституційного, правосуддя. Саме концепція відновлювального правосуддя стала однією з відмітних тенденцій розвитку сучасного судочинства у світі. Результатом здійснення відновного правосуддя може стати укладення добровільної угоди про примирення, в якій задовольняються інтереси як потерпілої сторони, так і особи, що

підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення. Отже, угода про примирення у кримінальному процесі покликана забезпечити якнайшвидше і повне відновлення прав потерпілого за рахунок дій обвинуваченої особи [1, с. 273].

Прискіплива увага науковців до цього процесуального особливого порядку провадження у вигляді угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинувачуваним виявила недолік у законодавчому врегулюванні такого процесуального порядку - відсутність самого визначення поняття "угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим" у КПК України. Отже, **завданням дослідження** є аналіз сутності примирення у кримінальному провадженні з **метою** визначення цього поняття.

Слід зазначити, що загалом в науковій літературі варіанти дефініцій угоди про примирення у кримінальному провадженні майже відсутні, що вказує лише на **актуальність** досліджуваної проблематики.

Стан дослідження даної проблеми. Проблемам угоди про примирення у кримінальному провадженні України свою увагу приділили вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких О.В. Александренко, Р.Ф. Аракелян, І.В. Басиста, І.В. Гловюк, М.Є. Дирдін, Є.О. Курта, В.Т. Малярєнко, Ю.І. Микитин, Р.В. Новак, І.В. Паризький, А.В. Титко, І.А. Тітко, Н.О. Турман, Г.Є Тюрін та інші. Зважаючи на те, що інститут угод про примирення є відносно новим, багато питань як наукового, так і нормативного характеру залишаються не вирішеними.

Виклад основного матеріалу. Досить довгий період у кримінальному процесі пострадянських країн існував інший підхід до примирення між потерпілим і підозрюваним, який не припускав процедури спору як конфлікту, за результатами якого можна дійти до компромісу та порозуміння шляхом примирення. Не стала виключенням такого стану обставин і Україна.

Поштовхом до нового погляду на кримінальне правосуддя у світі стала стаття норвезького кримінолога Нільса Крісті «Конфлікти як власність», у якій вказуються наслідки переходу проблеми вирішення конфлікту від безпосередніх учасників і спільноти до рук професіоналів системи правосуддя. Фундаментальним рішенням стала Резолюція Економічної і Соціальної Ради ООН від 24 липня 2002 р. «Основні принципи застосування програм відновного правосуддя в кримінальних справах», в якій вперше було висловлено думку про можливість впровадження процедури примирення, яка в подальшому повинна трансформуватися в окрему стадію [2, с. 97]. Першим, хто розпочав дослідження ідеї та проблем компромісу у сфері протидії злочинності, став вчений Х.Д. Алікперов, який зазначав, що суто каральний підхід до вирішення кримінально-правового конфлікту не сприяє повною мірою захисту прав потерпілих, інтересів суспільства й держави. При такому підході потерпілим рідко відшкодовується завдана шкода, крім того виникають проблеми соціалізації засуджених після відбування ними покарання [3, с. 9].

Примирення, як одна з форм відновного правосуддя і одна з форм компромісу, у вітчизняному праві не стало новим для правової свідомості як правозастосовників, так і для громадян, оскільки воно запроваджувалося поступово. Деякі елементи досягнення компромісу через примирення сторін кримінально-правового конфлікту були передбачені законодавцем і до цього. Наприклад, згідно пункту 6 ст. 6 КПК України 1960 року кримінальну справу не можна було порушити, а порушена справа підлягала закриттю за примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим у справах, які порушувалися не інакше як за скаргою потерпілого, крім випадків, передбачених частинами 2, 4 і 5 статті 27 КПК; згідно пункту 7 – за відсутністю скарги потерпілого, якщо справа могла бути порушена не інакше як за його скаргою, крім випадків, коли прокуророві надано право

порушувати справи і при відсутності скарги потерпілого (у справах приватного обвинувачення). Стаття 7-1 передбачала можливість закриття провадження з дійовим каяттям, з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим [4]. Поряд з тим, діяли та продовжують діяти громадські організації на кшталт Українського центру порозуміння з його філіями, де вже давно готували медіаторів та проводили, щоправда одиничні, процедури примирення для бажаючих. Представники таких громадських організацій, поряд з науковцями, суддями, громадськими організаціями та представниками влади, займалися розробкою проектів законів, що в подальшому повинні були регулювати і процедуру примирення, і роботу медіаторів-посередників.

Одним із шляхів вирішення правового конфлікту при вчиненні кримінального правопорушення стала можливість досягнути компромісу між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) шляхом укладення угоди про примирення між ними, передбаченої Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року.

Законодавче закріплення та практична реалізація угоди про примирення у кримінальному процесуальному праві України є втіленням ідеї відновлювального, так званого реституційного, правосуддя. Саме концепція відновлювального правосуддя стала однією з відмітних тенденцій розвитку сучасного судочинства у світі. Результатом здійснення відновного правосуддя може стати укладення добровільної угоди про примирення, в якій задовольняються інтереси як потерпілої сторони, так і особи, що підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення. Отже, угода про примирення у кримінальному процесі покликана забезпечити якнайшвидше і повне відновлення прав потерпілого за рахунок дій обвинуваченої особи [1, с. 273].

Головною ціллю відновного правосуддя є не покарання винного, а відновлення стану сторін до вчинення правопорушення. Саме дії з

відновлення зможуть створити противагу шкоді, завданій правопорушенням. Звичайно, не можна гарантувати повне відновлення відносин, які існували, однак справжнє правосуддя повинно поставити собі ціль – створення умов, у яких цей процес міг би початися. Першочерговою ціллю правосуддя повинно бути відшкодування збитків і «зміцнення» потерпілих [5, с. 218-219; 1, с. 274].

Увага науковців до цього процесуального особливого порядку провадження у вигляді угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинувачуваним виявила недолік у законодавчому врегулюванні такого процесуального порядку - відсутність самого визначення поняття "угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинувачуваним" у КПК України.

Для визначення поняття "угоди про примирення" варто приділити увагу дослідженню сутності примирення у кримінальному провадженні.

Алікперов Х.Д. ще у кінці 90-х років висловив думку, що під примиренням слід розуміти відмову потерпілого від будь-яких претензій до особи, яка вчинила злочинне діяння. Як вказує вчений, таке розуміння сутності примирення притаманне кримінально-процесуальному праву в так званих справах приватного обвинувачення та є прикладом кримінально-процесуального компромісу [6, с. 11].

Баулін Ю.В. розглядає його як акт прощення потерпілим свого кривдника, котрий заподіяв йому шкоду, досягнення з ним згоди й миру. Результатом цієї процедури є угода названих осіб, за якою потерпілий не наполягає на притягненні до кримінальної відповідальності винуватой особи, а остання відшкодовує завдані нею збитки або усуває заподіяну шкоду [7; 8, с. 334-335].

Турман Н.О. також вважає, що примирення винної особи з потерпілим (потерпілими) належить розуміти як акт прощення її ним (ними) в результаті вільного волевиявлення, що виключає будь-який неправомірний

вплив, незалежно від того, яка зі сторін була ініціатором та з яких мотивів [1, с. 275].

Однак, як видається, акт прощення – це більше морально-етична категорія, ніж юридична. Згідно визначення, сформульованого проф. Є. Онацьким, прощення – «процес припинення відчуття образи, обурення чи гніву щодо особи за сприйнятий злочин чи провину, чи інакше – припинення домагатися покарання чи відшкодування, відмова від болісних переживань, прощання з ними». Однак «прощення не виправдовує поведінку іншої людини щодо нас» [9].

Звісно, що потерпілий з різних причин може відмовитися від будь-яких претензій взагалі, як тих, що стосуються покарання винуватого, так і тих, що стосуються відшкодування заподіяної йому моральної та матеріальної шкоди. Однак таке «прощення» радше є винятком, ніж правилом, та не може бути покладене в основу угоди, яка передбачає прийнятний для них обох компроміс. Таким чином, можна дійти висновку, що прощення – це крок до примирення, а не саме примирення. Однак без бажання примирення не буде і самого факту досягнення угоди.

Микитин Ю.В. визначив примирення як юридичний стан, що виникає внаслідок вирішення кримінально-правового конфлікту, при якому потерпілий відмовляється від вимоги до притягнення до кримінальної відповідальності, що вчинила злочин, а сама особа, яка його вчинила, у передбачених законом випадках, залагоджує спричинену шкоду (відшкодовує збитки або усуває заподіяну шкоду [10, с. 10].

Однак, на нашу думку, таке трактування не відповідає чинним вимогам закону, так як потерпілий не «відмовляється від вимоги до притягнення до кримінальної відповідальності» винуватого, і, зрештою, не має такого права – це питання суду у подальшому, який має пристати на узгоджене призначення покарання або звільнення від його відбування з випробуванням, що має бути відображено в угоді (ст. 471 КПК України).

Перепада О.В. дійшла висновку, що примирення – це досягнутий мир або порозуміння між особою, яка вчинила злочин, і потерпілим, тобто факт відновленого безконфліктного стану між цими особами [11, с. 8].

Немає одностайності у поглядах науковців і на поняття угоди про примирення у кримінальному провадженні.

У коментарях КПК України дається таке визначення: «угода про примирення – це угода між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, в якій узгоджуються умови відповідальності підозрюваного або обвинуваченого у разі вчинення ним дій, спрямованих на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням» [8, с. 327].

Турман Н.О. доходить висновку, що угода про примирення – це добровільна угода, яка укладається між потерпілим, підозрюваним чи обвинуваченим за ініціативою даних осіб, змістом якої є перелік дій обвинуваченої особи, спрямованих на найшвидше і повне відновлення прав потерпілого. Як пише вчена, у будь-якому разі угода про примирення – це не одностороння заява потерпілого, а взаємна згода сторін на мирне вирішення конфлікту, домовленості стосовно якої здійснювались самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження, так званим медіатором. Угода про примирення являє собою ключовий інструмент узгодження інтересів учасників кримінально-правового конфлікту та забезпечення їх балансу. Адже сторони шляхом компромісних і взаємовигідних рішень між собою адаптують норму права про примирення щодо конкретного випадку, чим задовольняють свої інтереси, а в результаті і суспільні (публічні) інтереси [1, с. 275].

На думку Р.В. Новака, угода про примирення є своєрідним актом між потерпілим та правопорушником про відновлення безконфліктного становища або певним консенсусом потерпілого та підозрюваного чи

обвинуваченого, у результаті чого кожен з них отримує певну вигоду для себе [12, с. 73].

Висновок і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На підставі викладеного, з урахуванням чинного законодавства та сучасних поглядів на інститут примирення у кримінальному провадженні, нами пропонується авторське визначення угоди про примирення, яке, на нашу думку, є достатньо повним за своєю суттю: *«Угода про примирення – це угода, яка укладається між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим за їх ініціативою у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, предметом якої є відшкодування заподіяної протиправним діянням шкоди або вчинення інших дій, не пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, в обмін на узгоджене покарання та його призначення або на його призначення та звільнення від відбування з випробуванням, а також на передбачені законом наслідки укладення та затвердження угоди».* Реалізуючи засади примирення у вітчизняному кримінальному судочинстві та втілюючи положення концепції відновлювального правосуддя, яка зараз є помітною та пануючою тенденцією розвитку сучасного судочинства у світі, законодавцю та правозастосовникам варто більш чітко підходити до розуміння поняття та сутності угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим для його подальшого більш ефективного застосування.

Література

1. Турман Н. Поняття та значення угоди про примирення у кримінальному процесі України // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 12. С. 273–277.

2. Александренко О. В., Титко А. В. Институт угоди про примирення у кримінальному процесі України // Юридична наука. 2013. № 2. С. 95–103.
3. Аликперов Х. Д. Актуальные проблемы допустимости компромисса в борьбе с преступностью // Актуальные проблемы прокурорского надзора. М., 2009. № 4. С. 7–35.
4. Кримінально-процесуальний кодекс № 1001 від 28.12.1960 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>
5. Зер Х. Восстановительное правосудие: новый взгляд на преступление и наказание / Х. Зер ; пер. с англ. ; общ. ред. Л. М. Карнозовой ; коммент. Л. М. Карнозовой и С. А. Пашина. М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2002. 328 с.
6. Аликперов Х. Д. Освобождение от уголовной ответственности в связи с примирением с потерпевшим // Законность. 1999. № 6. С. 11–13.
7. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія. Київ : Атіка, 2004. 296 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар. У 2-х т. Т. 2 / [О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.] ; за заг. ред. В.Я. Тація та ін. Харків : Право, 2012. 664 с.
9. Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, 1963. Т. 6, кн. XII : Літери По–Риз. С. 1461–1588.
10. Микитин Ю. І. Відновне правосуддя у кримінальному процесі: міжнародний досвід та перспективи розвитку в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Нац. акад. прокуратури України ; Київ, 2010. – 19 с.
11. Перепадя О. В. Кримінально-правові аспекти примирення між особою, яка вчинила злочин, та потерпілим (порівняльний аналіз законодавства

України та ФРН) : автореф. дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.08. Ін-тут держ. і права ім. В.М. Корецького; Київ. 2003. 18 с.

12. Новак Р. В. Кримінальне провадження на підставі угод в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків; Харківський нац. ун-тет ім. Н.В. Каразіна 2015. 214 с.

References

1. Turman N. Poniattia ta znachennia uhody pro prymyrennia u kryminalnomu protsesi Ukrainy // *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2017. № 12. S. 273–277.
2. Aleksandrenko O. V., Tytko A. V. Instytut uhody pro prymyrennia u kryminalnomsu protsesi Ukrainy // *Yurydychna nauka*. 2013. № 2. S. 95–103.
3. Alikperov KH. D. Aktual'nyye problemy dopustimosti kompromissa v bor'be s prestupnost'yu // *Aktual'nyye problemy prokurorskogo nadzora*. M., 2009. № 4. S. 7–35.
4. Kryminalno-protseualnyi kodeks № 1001 vid 28.12.1960 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>
5. Zer Kh. Vosstanovitel'noye pravosudiye: novyy vzglyad na prestupleniye i nakazaniye / KH. Zer ; per. s angl. ; obshch. red. L. M. Karnozovoy; komment. L. M. Karnozovoy i S. A. Pashina. M.: MOO Tsentr «Sudebno-pravovaya reforma», 2002. 328 s.
6. Alikperov X. D. Osvobozhdeniye ot ugovnoy otvetstvennosti v svyazi s primireniyem s poterpevshim. *Zakonnost'*. 1999. № 6. S. 11–13.
7. Baulin Yu. V. Zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti : monohrafiia. Kyiv: Atika, 2004. 296 s.
8. Kryminalnyi protseualnyi kodeks Ukrainy : nauk.-prakt. komentar. U 2-kh t. T. 2 / [O.M. Bandurka, Ye.M. Blazhivskiy, Ye.P. Burdol ta in.] ; za zah. red. V.Ia. Tatsiia ta in. Kharkiv : Pravo, 2012. 664 s.

9. Ukrainska mala entsyklopediia: 16 kn.: u 8 t. / prof. Ye. Onatskyi. Nakladom Administratury UAPTs v Arhentyini. Buenos-Aires, 1963.T. 6, kn. XII: Litery Po–Ryz. S. 1461–1588.
10. Mykytyn Yu. I. Vidnovne pravosuddia u kryminalnomu protsesi: mizhnarodnyi dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Nats. akad. prokuratury Ukrainy ; Kyiv, 2010. 19 s.
11. Perepadia O. V. Kryminalno-pravovi aspekty pryrennia mizh osoboiu, yaka vchynyla zlochyn, ta poterpilym (porivnialnyi analiz zakonodavstva Ukrainy ta FRN): avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08. In-tut derzh. i prava im. V.M. Koretskoho; Kyiv. 2003. 18 s.
12. Novak R. V. Kryminalne provadzhennia na pidstavi uhod v Ukraini : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkiv; Kharkivskyi nats. un-tet im. N.V. Karazina 2015. 214 s.